

ПІДРУЧНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІАГНОСТИКИ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Головко Світлана,

кандидат історичних наук, ст. дослідник,
старший науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

 GolovkoS@ukr.net

Одним із пріоритетних напрямів державної політики в галузі загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України є розроблення ефективних інструментів діагностики та компенсації освітніх втрат як важлива умова забезпечення сталого функціонування освітньої системи, підготовки випускників до подальшої навчальної і професійної діяльності в галузях, розбудова яких має стратегічне значення.

Проблема освітніх втрат є актуальною для вітчизняної й міжнародної освітньої практики, а її успішне вирішення розглядається в контексті підвищення професійної компетентності педагогів, формування їх готовності застосовувати сучасні індивідуалізовані методики компенсаційного та адаптивного навчання, коригування його змісту, широкого використання цифрових технологій з метою максимального врахування освітніх потреб здобувачів (Топузов, Головко & Локшина, 2023, с. 5–13).

Серед першочергових заходів щодо її розв'язання в Рекомендаціях слухань Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання», що відбулися в травні 2023 року, визначено, зокрема, й необхідність виокремлення ядра знань з кожного предмету, розроблення адаптованих навчальних програм, а також внесення інструментів діагностики й оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти до підручників і навчальних посібників (Про затвердження Рекомендацій, 2023). Створення новітніх підручників для Нової української школи розглядається Міністерством освіти і науки України одним із пріоритетних проєктів короткотермінової імплементації з метою надолуження освітніх втрат.

Важливою умовою успішного подолання освітніх втрат є об'єктивна діагностика, що реалізується, зокрема, шляхом тестування як на загальнодержавному, так і локальному рівні. Найбільш ефективними є стандартизовані тести, які створю-

ються спеціально вповноваженими установами з використанням сертифікованого інструментарію. Їх розроблення, використання, оброблення й узагальнення результатів потребує багато часу та значних витрат. Тому перспективним є використання з метою діагностики навчальних втрат з конкретного розділу або теми так званих класних тестів, що створюються вчителем або розробниками підручників (Топузов, 2023, с. 49–50). З огляду на це, доцільно вносити до методичного апарату сучасного підручника відповідний тестовий інструментарій, який дає оперативну діагностувати рівень навчальних досягнень за ключовими елементами ядра знань з кожного навчального предмету.

Одним зі способів виокремлення такого ядра, успішно реалізований у навчанні історії, є розроблення карт очікуваних результатів, що містять узагальнені ключові ідеї та змістові лінії, реалізовані сюжетами предметного змісту, та конкретизовані результати навчання, наприклад, які діагностуються та акцентуються в разі виявлення прогалин. Використання карт очікуваних результатів у підручниках дає можливість учителю урізноманітнити прийоми діагностики освітніх втрат та ефективно їх компенсувати (Топузов, 2023, с. 212–215).

Актуальним у контексті подолання освітніх втрат є поєднання основного навчального контенту, поданого в підручнику, та додаткових навчальних матеріалів (електронних додатків, цифрових освітніх ресурсів) (Топузов, 2023, с. 72).

Одним із перспективних засобів подолання освітніх втрат є ІТ-книги — інтерактивні онлайнів підручники, що поєднують інструментарій різноманітних інформаційних технологій, а також ресурси інтернету. Так, завдяки ІТ-книзі з інформатики, розробленій за участі фахівців Інституту педагогіки, десятки тисяч українських учнів, зокрема, й за кордоном, отримали можливість повноцінно навчатися в умовах воєнного стану (Топузов, 2023, с. 169–170).

Використані джерела

Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». (2023). Рішення Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій. <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf>.

Топузов, О. М. (Ред.). (2023). Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації. Педагогічна думка. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalnyi-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>.

Топузов, О., Головка, М. & Локшина О. (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. Український педагогічний журнал, 1.